

EEN LEEUW IN EEN KOOI - BOEKVOORSTELLING 1 OKTOBER 2009
- Bambi Ceuppens

Congo is ongeveer even groot als West-Europa, er leven, afhankelijk van de criteria die men hanteert, meer dan 200 verschillende etnische groepen en er worden meer dan 250 verschillende talen gesproken. Er zijn vijf talen die men nationaal kan noemen, maar Frans is de enige officiële taal. Vergeleken met Congo is België een zakdoek groot en etnisch en taalkundig minder heterogeen, maar het heeft wel drie officiële talen. De Congolese staat is zwak, de Congolese natie sterk. De Belgische staat is verhoudingsgewijs sterker, de Belgische natie verhoudingsgewijs veel zwakker. In beide staten bestaat de overtuiging dat ze gegijzeld worden door 'vreemdelingen' wier kleine gestalsterkte niet in verhouding lijkt staat tot het gevaar dat ze zouden vertegenwoordigen. In Congo gaat het om het ministaatje Rwanda en de kleine Tutsiminderheid in het land zelf, in België en meer specifiek in Vlaanderen gaat het over twee soorten vreemdelingen: Franstaligen enerzijds en zogenaamde 'allochtonen' anderzijds, en zelfs meer specifiek over moslims, of concreter zelfs Marokkanen en veel minder Turken. Het gaat niet om de grootste minderheden in België of in Vlaanderen; die eer komt Fransen toe; de vreemde bevolking is trouwens overwegend van Europese origine. Het gaat ook niet om de groepen die sociaaleconomisch het zwakst staan, zoals Roma en Sinti en mensen zonder papieren. Het gaat zelfs niet om de groepen die op sociaal en economisch vlak het meest gediscrimineerd worden: subsaharaanse Afrikanen doen het wat dat betreft, los van hun religie, slechter dan moslims uit Marokko en Turkije.

Neen, net zoals Tutsi (of Banyamulenge) in Congo, worden Franstaligen en moslims in Vlaanderen gevisieerd omdat ze beschouwd worden als vertegenwoordigers van buitenlandse machten, die een bedreiging zouden vormen voor de interne binnenlandse orde: de Franstalige in Vlaamse Rand en in la Flandre profonde is een afgezant van Franstalige Brusselaars en Walen die Vlaanderen willen koloniseren; moslims, in het bijzonder van Marokkaanse afkomst, zijn afgevaardigden van buitenlandse, religieuze en/of terroristische organisaties die hier een moslimstaat willen stichten en de sharia willen invoeren.

In de afgelopen weken en maanden hebben publieke debatten in Vlaanderen over deze twee soorten vreemdelingen nieuwe dieptepunten bereikt. Als men sommige commentatoren las, dan moest men besluiten dat Franstalige ministers de verantwoordelijkheid geven voor de regularisatie van mensen zonder papieren een poging was van het Franstalige profitariaat om noest werkende Vlamingen op te zadelen met buitenlands profitariaat. En zelfs Oscar Spengler had zich in zijn stoutste dromen niet kunnen dromen dat het Avondland tot ondergang zou worden gebracht door tienermeisjes die een sjaal dragen.

De identificatie van Franstaligen en moslims als interne vijanden overstijgt hoe langer hoe meer de traditionele tegenstellingen tussen links en rechts. Een maand voor de nieuwe federale regering in maart 2008 de eed aflegde, publiceerden twee groepen linkse intellectuelen in dezelfde krant, De Standaard, een opiniestuk waarin ze argumenten

gebruikten die geassocieerd worden met Vlaams Belang, een partij die ze afwijzen. Op 2 februari publiceerden Benno Barnard en Geert Van Istendael hun opiniestuk, "Bericht aan weldenkend links", waarin ze de Islam een achterlijke religie noemden die werd beïnvloed door het nazisme; op 22 februari publiceerde de Gravensteengroep haar eerste manifest, waarin ze zich keerden tegen de wijdverspreide tendens om wat zij beschouwen als rechtmatige Vlaamse eisen te identificeren met extreemrechts.

Beide opiniestukken kaderen in een veel langere tendens waarbij mensen die zich identificeren met het politieke centrum of links ervan staan, rechtse ideeën overnemen. In Vlaanderen hebben drie dergelijke ideeën een ruime weerklank gevonden: een Vlaamsnationalistische discours over het bestaan van een Vlaamse natie en het vijandsbeeld van Franstaligen, een radicaalrechts discours over de bedreiging die moslims zouden vormen voor onze maatschappij en een rechts, neoliberal discours. Het is de huidige combinatie van deze drie discourses die te denken geeft naarmate ze meer en meer gemeengoed wordt, omdat ze aanstuurt op de uitsluiting van rechtmatige inwoners van Vlaanderen uit de polis en de welvaartstaat.

De idee dat in postnationale, postmoderne maatschappijen, oude klassentegenstellingen vervangen werden door nieuwe culturele tegenstellingen moet genuanceerd worden. In Vlaanderen bemerken we de ontwikkeling van een nieuwe Vlaamse Beweging die de oude tegenstellingen tussen elitaire en populaire cultuur overstijgt en er zo in slaagt de Vlaamse middenklasse en arbeidersklasse te verenigen rond dezelfde cultuurvormen, met uitsluiting van Franstaligen, moslims en andere vermeende vreemdelingen.

Volgens de Britse antropologe Pnina Werbner roept de racistische verbeelding drie archetypische demonische figuren op: de opstandige slaaf, de heks en de inquisiteur. De figuur van de opstandige slaaf beantwoordt aan een situatie waarin bepaalde groepen, zoals koloniale subjecten, onderdrukt en uitgebuit worden. De heks is de wolf in schapenvacht: de schijnbaar geassimileerde jood die streeft naar werelddominantie, bijvoorbeeld, of de schijnbare geassimileerde, Franstalige Vlaming die Vlaanderen wil uitleveren aan Franstaligen. De moslim als inquisiteur verschilt zowel van de onderdanige en gewelddadige slaaf (het koloniale subject) als van de schijnbaar geassimileerde jood of Franstalige; hij is een puritein die openlijk een morele kruistocht onderneemt tegen het decadente westen en als dusdanig herinneringen oproept aan het eigen christelijke verleden. Maar terwijl de opstandige slaaf opnieuw onderworpen en gecontroleerd moet worden, moeten de heks en de inquisiteur uit de maatschappij gestoten worden.

De geschiedenis leert ons dat de onderdrukking en uitsluiting van minderheden of zelfs meerderheden de grootste kans op slagen heeft als ze wordt gedragen door de mainstreammaatschappij die de demos (staat) identificeert met de ethnos (natie) en zo de tegenstellingen tussen links en rechts overstijgt, of het nu gaat over vrouwen, koloniale subjecten, joden of, in het geval van Vlaanderen, Franstaligen.

De schrikbeelden van de opstandige slaaf, de heks en de inquisiteur vertellen ons meer over de mensen die erin geloven dan over de geïsoleerde groepen. Volgens Pnina Werbner

hebben intellectuelen en politici de zware verantwoordelijkheid erop te wijzen dat de meeste moslims geen terroristen of fundamentalisten zijn, dat niet alle of zelfs de meeste terroristen en fundamentalisten moslims zijn en dat het niet opgaat hedendaagse ideeën en praktijken die van dichtbij of veraf met moslims te maken hebben, louter te beschouwen door de bril van de westerse geschiedenis van christendom en fascisme (islamofascisme). Op dezelfde manier hebben Vlaamse intellectuelen en politici de zware verantwoordelijkheid Vlamingen erop te wijzen dat niet alle Waalse socialisten profiteurs zijn en niet alle Franstaligen erop uit het *Belgique à papa* herop te bouwen of Vlaanderen te koloniseren.

Ik wil hier in het midden laten of mijn medeauteurs en ikzelf intellectuelen zijn. We hebben alleszins de pretentie dat we beter vertrouwd zijn met de internationale, wetenschappelijke literatuur over processen van racisme, uitsluiting en discriminatie en dat we meer veldwerkervaring hebben m.b.t. alle mogelijke soorten 'vreemdelingen' dan de zelfverklaarde experts die de debatten over de Vlaamse identiteit en de multiculturele samenleving domineren. Vlaanderen gaat prat gaat op zijn universiteiten, maar in het huidige anti-intellectuele klimaat moet vooral het zogenaamd gezonde verstand spreken en is er geen ruimte voor genuanceerde wetenschappelijke analyses van experts. Het is geruststellend te mogen vaststellen dat de Vlaamse universiteiten zich tot nader order niet laten meeslepen in de hele hysterische controverse rond sjaltjes. Het is een illusie, en zelfs een gevaarlijke illusie, te menen dat academici moreel hoogstaander zijn dan ongeletterde of laaggeschoolde mensen. Maar de geschiedenis leert ons wel dat de risico's op de discriminatie en uitsluiting van bepaalde groepen in de samenleving het grootst zijn als er zich een verbond aftekent tussen politici en academici of academisch geschoolde mensen die zich beroepen op pseudowetenschappelijke theorieën. Ook daarom zien wij het als onze plicht onze verantwoordelijkheid op te nemen.

Referentie

Werbner Pnina. 2005. Islamophobia. Incitement or Religious Hatred – Legislating for a New Fear? *Anthropology Today* 21 (1): 5-9.